

Sygn. akt III AUa 552/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 grudnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach

Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Ewa Piotrowska (spr.)
Sędziowie	SSA Jolanta Ansion SSA Maria Małek - Bujak
Protokolant	Sebastian Adamczyk

po rozpoznaniu w dniu 4 grudnia 2012 r. w Katowicach

sprawy z odwołania K. K. (K. K.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C.

przy udziale zainteresowanego:(...) Spółki z o. o w K.

o podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy o pracę nakładczą

na skutek apelacji ubezpieczonego K. K.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w Katowicach z dnia 16 stycznia 2012 r. sygn. akt XI U 2513/11

oddala apelację.

/-/ SSA J. Ansion /-/ SSA E. Piotrowska /-/ SSA M. Małek-Bujak

Sędzia Przewodnicząca Sędzia

Sygn. akt III AUa 552/12

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 16.01.2012 r. w sprawie XI U 2513/11 Sąd Okręgowy Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach oddalił odwołanie K. K. od decyzji ZUS Oddz. w C. z dnia 5.07.2011 r.

W uzasadnieniu rozstrzygnięcia Sąd I instancji podał, że zaskarżoną decyzją organ rentowy stwierdził, że odwołujący nie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy o pracę nakładczą z płatnikiem (...) Sp. z o.o. w K. w okresach od 1.01.2007 r. do 30.06.2008 r., od 1.08.2008 r. do 31.10.2008 r. i od 1.12.2008 r. do 28.02.2009 r. Prowadzący jednocześnie działalność pozarolniczą ubezpieczony osiągał z tytułu zawartej umowy podstawę wymiaru składek od 0,00 zł do 105,00 zł. Tylko w miesiącach lipcu 2008 r. i listopadzie 2008 r. płatnik wykazał podstawę wymiaru składek wynoszącą po 565,00 zł w związku z czym organ rentowy uznał w tych miesiącach podleganie ubezpieczeniom społecznym z tytułu umowy o pracę nakładczą.

Ubezpieczony w odwołaniu podał, że zawierając umowę o pracę nakładczą zamierzał uzyskiwać dodatkowy dochód i zarzucił, że sam fakt świadczenia pracy nakładczej w ilości niższej niż wynikająca z przepisów nie stanowi samoistnej podstawy uznania umowy o pracę nakładczą za niezgodną z zasadami współżycia społecznego.

Sąd I instancji ustalił, że ubezpieczony prowadzi działalność gospodarczą w postaci produkcji i sprzedaży lodów. Zgłosił się do firmy (...), gdyż chciał uzyskiwać dodatkowy dochód wykonując oferty marketingowe z dostarczanego materiału.

Sąd powołał się na przepisy art.13 pkt 2 i 4, art. 6 ust. 1 pkt 2, art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31.12.1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą i stwierdził, że warunkiem koniecznym każdej umowy o pracę nakładczą jest wymóg osiągania co najmniej połowy najniższego wynagrodzenia za pracę, który odróżnia tę umowę od innych umów cywilno-prawnych i zbliża do umowy o pracę. Sąd I instancji powołując się na utrwalone orzecznictwo dotyczące tego zagadnienia stwierdził,

że umowa zawarta między stronami nosiła cechy pozorności, a zatem jest nieważna z mocy art. 83 § 1 kc z wyjątkiem 2 miesięcy. Sąd wyraził też pogląd, że celem zawarcia umowy było uniknięcie opłacania składek z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej.

Apelację złożył ubezpieczony przez pełnomocnika zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego: art. 83 § 1 kc, oraz § 3 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31.12.1975r. w sprawie uprawnień pracowniczych..., naruszenie przepisów prawa procesowego - art. 328 kpc.

Ubezpieczony powołując się na zarzuty wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i poprzedzającej go decyzji i ustalenie, że podlegał ubezpieczeniom społecznym w spornych okresach lub o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Apelacyjny rozpoznając apelację zważył, co następuje: Apelacja jest nieuzasadniona.

Na wstępie należy podnieść, że okres wykonywania umowy o pracę nakładczą został wymieniony w art. 6 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. nr 153/1227/2009 r. - t.j.), jako okres składkowy po spełnieniu pewnych warunków:

1) wykonywania na obszarze Państwa Polskiego pracy nakładczej:

a) objętej obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, za które opłacono składkę na to ubezpieczenie lub w których występowało zwolnienie od opłacania składki,

b) przed dniem objęcia obowiązkiem ubezpieczenia z tego tytułu,

jeżeli w tych okresach osoba wykonująca taką pracę uzyskiwała wynagrodzenie w wysokości co najmniej połowy obowiązującego najniższego wynagrodzenia, określonego na podstawie przepisów Kodeksu prac.

Umowa o pracę nakładczą stanowiła bowiem historycznie podstawę zaliczenia do „okresów równorzędnych z okresami zatrudnienia”. Ratyfikowana przez Polskę w dniu 30.08.1948 r. Konwencja genewska nr 35 z dnia 29.06.1933 r. dotycząca obowiązkowego ubezpieczenia na starość pracowników najemnych zatrudnionych w przedsiębiorstwach przemysłowych

i handlowych, w wolnych zawodach, jak również chałupników i pracowników gospodarstw domowych (Dz.U.R.P. z 1948 r. nr 34 poz. 233) nakładała na państwo obowiązek zapewnienia chałupnikom obowiązkowych ubezpieczeń na wypadek starości (ryzyko ubezpieczeniowe). Państwa - sygnatariusze powołanej konwencji wykonując obowiązek wynikający z jej postanowień, ustalały sposób objęcia ubezpieczeniem społecznym dostosowany do swoich systemów prawnych. W związku z powyższym przepisem art. 4 ust.2 pkt 4 dekretu z dnia 25.06.1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników

i ich rodzin (Dz.U. 1954/30/116) wykonano postanowienia konwencji obejmując obowiązkowym ubezpieczeniem emerytalno - rentowym osoby wykonujące pracę chałupniczą **dla których ta praca stanowi główne źródło utrzymania** poprzez uznanie ich za pracowników, zaś warunki podlegania sprecyzowano przepisami rozporządzenia Ministra Pracy i Opieki Społecznej z 1.07.1954 r. w sprawie określenia chałupników (Dz.U. 54/35/148).

W rozumieniu dekretu, za chałupników uznano osoby, które odpowiadały ściśle określonym warunkom, między innymi (§ 1 pkt 3 rozporządzenia) praca chałupnicza stanowi dla nich główne źródło utrzymania.

Konsekwentnie, w kolejnym akcie prawnym, w ustawie z dnia 23.01.1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. nr 3 poz. 6) ustawodawca postanowił w przepisie art. 5 ust. 2: Za pracownika w rozumieniu ustawy uważa się również (...) 2) osobę wykonującą pracę nakładczą, jeżeli spełnia warunki, które określa w drodze rozporządzenia Przewodniczący Komitetu Pracy i Płac. Następnie w przepisie art. 9 ust. 1 stanowiła: Za okresy równorzędne z okresami zatrudnienia uważa się okresy: (...)

6) wykonywania pracy nakładczej przez osoby określone w art. 5 ust. 2 pkt 2. Innymi słowy, umowa o pracę nakładczą była zawsze, od czasu objęcia wykonawców (chałupników) systemowym obowiązkiem ubezpieczenia emerytalnego, quasi umową o pracę, a jej wykonawcy quasi pracownikami, mogącymi w odróżnieniu od pracowników wykonywać nałożone przez nakładcę zadania w domu czy własnym lokalu, regulując sobie czas pracy, bez nadzoru i kierownictwa pracodawcy jednak, podobnie jak pracowników, obowiązywała ich kontrola jakości wykonanego produktu z materiałów powierzonych przez pracodawcę - nakładcę. Wykonawca nie miał obowiązku wywiązywania się z wykonania minimum pracy określonej w umowie w każdym miesiącu pracy, ale ubezpieczeniem społecznym podlegał tylko za te miesiące, w których ilość wykonanej przez niego pracy odpowiadała wynagrodzeniu w wysokości ustalonej kolejnymi aktami wykonawczymi.

Od dnia 1.01.1976 r. obowiązuje rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31.12.1975 r.

w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą (Dz.U. z 1976 r.

nr 3 poz. 19) i nie zostało dotychczas uchylone będąc podstawowym aktem prawnym regulującym warunki tej umowy.

Innymi słowy, rozporządzenie z 31.12.1975 r. pozwala

w ogóle na zawarcie umowy o pracę nakładczą.

Późniejsza ustawa regulująca ubezpieczenia społeczne pracowników (art. 11 ustawy z dnia 14.12.1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin - Dz.U. nr 40 poz. 267 ze zm.) kontynuowała zasady ustanowione we wcześniejszych ustawach, a następnie od wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 17.10.1991 r. o rewalfacji emerytur i rent,

o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. nr 104 poz. 450 ze zm.) okresy wykonywania pracy nakładczej zaliczone zostały do „okresów składkowych”, przy czym warunek osiągnięcia wynagrodzenia w wysokości co najmniej połowy obowiązującego najniższego wynagrodzenia pracownika nie uległ zmianie od okresu obowiązywania rozporządzenia Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 17.04.1974 r. w sprawie określenia, które osoby wykonujące pracę nakładczą uważa się za pracowników

w rozumieniu ustawy o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U nr 16 poz. 91), które zostało uchylone przez rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31.12.1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych osób wykonujących pracę nakładczą (Dz.U. z 1976 r. Nr 3, poz. 19) obowiązujące do chwili obecnej i precyzujące obowiązki i uprawnienia nakładców.

Między innymi w § 3 rozporządzenia ustalona została minimalna ilość pracy, której wykonanie ma zapewnić uzyskanie co najmniej 50% najniższego wynagrodzenia określonego przez Ministra Pracy i Polityki Socjalnej na podstawie art. 77⁴ pkt 1 Kodeksu pracy, zwanego dalej „najniższym wynagrodzeniem”.

Reasumując, umowa o pracę nakładczą rodziła następstwo w postaci zaliczenia okresu jej wykonywania do okresów równorzędnych z okresami zatrudnienia, a następnie, od czasu reformy ubezpieczeń społecznych, w postaci obowiązku podlegania ubezpieczeniom społecznym, czy wreszcie ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym - tylko wówczas, gdy wykonawca osiągał 50 % najniższego wynagrodzenia w danym miesiącu. Pozostałe miesiące, za które wykonawca uzyskiwał niższe wynagrodzenie lub nie uzyskiwał go wcale, nie podlegały zaliczeniu do okresów zrównanych z zatrudnieniem pracowników i nie powstawał obowiązek podlegania ubezpieczeniom społecznym czy emerytalnym i rentowym.

Unormowanie zatem z art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy systemowej o obowiązkowym podleganiu ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym osób wykonujących pracę nakładczą nie może być rozpatrywane w oderwaniu od przepisów powołanych wyżej, gdyż bez zachowania warunku określonego w § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z 31.12.1975 r. powołanego wyżej, umowa o pracę nakładczą nie rodzi obowiązku podlegania ubezpieczeniom, a zatem osoba prowadząca pozarolniczą działalność nie ma możliwości dokonania wyboru tytułu ubezpieczenia (dot. stanu prawnego obowiązującego do dnia 28.02.2009 r.).

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 9.01.2008 r. w sprawie III UK 73/07 stwierdził, iż przepis § 3 powołanego rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 31.12.1975 r. w sprawie uprawnień pracowniczych ... stanowi „warunek konieczny (konstrukcyjny) umowy o pracę nakładczą, odróżniający ją w sposób zdecydowany od pozostałych umów cywilnoprawnych - właśnie z uwagi na cel normodawcy - upodobnienia sytuacji prawnej wykonawców do sytuacji prawnej pracowników. Zatem istotnym elementem umowy o pracę nakładczą jest określenie minimalnej miesięcznej ilości pracy, a tym samym zapewnienie wykonawcy określonego wynagrodzenia.”

Niedotrzymanie tego warunku, zdaniem Sądu Apelacyjnego, bez względu na zamiar stron zawierających umowę powoduje, że nie powstaje obowiązek podlegania ubezpieczeniom w oparciu o art. 6 ust. 1 pkt 2 ustawy o s.u.s. i tym samym prawo wyboru tytułu ubezpieczenia. Uznanie przez organ rentowy, że w 2 miesiącach umowa o pracę nakładczą stanowiła tytuł ubezpieczeń społecznych oznacza tym samym, że umowa ta była ważna, jednak jej realizacja zapewniała warunki do objęcia ubezpieczeniami społecznymi tylko w tych 2 miesiącach, w tej części zatem uwagi podniesione w pkt 2 apelacji są zasadne, co jednak nie zmienia oceny, że zaskarżony wyrok jest prawidłowy.

Sąd Apelacyjny stwierdził zatem, że apelacja nie zawiera uzasadnionych zarzutów i orzekł jak w sentencji na mocy przepisu art. 385 kpc.

/-/ SSA J. Anson /-/ SSA E. Piotrowska /-/ SSA M. Małek-Bujak

Sędzia Przewodnicząca Sędzia

JM